

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВСП «ВІЛЬНОГІРСЬКИЙ ФК УДУНТ»

**ПРАКТИКУМ З ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ**

для студентів спеціальностей

136 «Металургія»

133 «Галузеве машинобудування»

151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»

Викладач

Людмила МОРОЗ

РОЗГЛЯНУТО

на засіданні циклової комісії
соціально-економічних дисциплін.

Протокол №__ від «__»__ 2023 р.

Голова циклової комісії

_____ Людмила МОРОЗ

Вільногірськ
2023

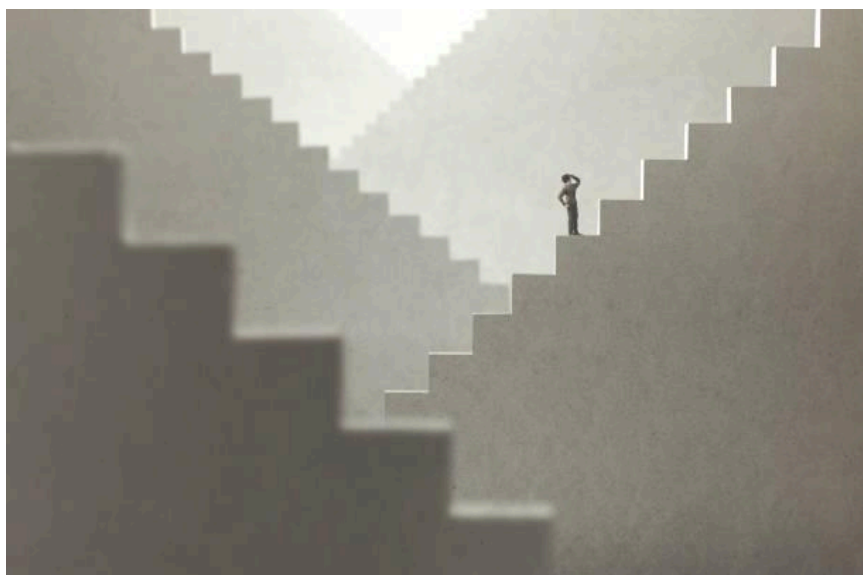
ПРАКТИКУМ З ФІЛОСОФІЇ

ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Укладач: викладач вищої категорії, викладач-методист Людмила МОРОЗ

Методичний посібник містить в собі практичні завдання з курсу «Основи філософських знань». Мета - допомога здобувачам освіти отримати навички творчого мислення в процесі освоєння даної дисципліни. У посібнику подано завдання до кожної теми курсу «Основи філософських знань», які передбачені навчальною програмою.

Методичний посібник має різноманітний спектр завдань, робота над якими покликана пробудити самостійну думку здобувачів освіти.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»: тут важливо побачити проблему, чітко визначити і сформулювати ваше розуміння її суті, оцінити можливості її вирішення, обґрунтувати і аргументувати свою точку зору на неї.

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...». Ваше завдання – дати своє розуміння того, що хотів сказати автор вислову. Не треба боятися виявляти саме своє бачення чужої думки: зверніть увагу на те, що, можливо, тут немає «єдино правильного», однозначного варіанту в прочитанні думки іншого.

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю...» спрямоване на вміння впорядковувати, систематизувати, класифікувати, «розкласти по полицях» знання-інформацію (відповідно до позицій, що подані в табличних розділах).

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки» - це своєрідний експрес-контроль набутих знань. Тести складено таким чином, що (зверніть на це увагу!) правильною відповіддю є лише один і тільки один з декількох запропонованих варіантів.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...». Есе (фр. – спроба, нарис) – це особливий жанр філософської, літературно-критичної, історико-біографічної прози. Філософське есе, котре пропонується вам написати, надає вам нагоду випробувати, зокрема, свої літературні здібності. Ваше завдання: написати твір на обрану вами тему, розкрити її з суто особистісного кута зору, знайти точки зіткнення її проблематики з вашим духовним і життєвим досвідом, - досвідом ваших переживань і міркувань. Жанр есе дає вам можливість робити інтимно-ліричні і навіть поетичні відступи. Зробіть спробу розкрити своє «я» в обраній темі – це не менш важливо, ніж розкрити саму тему. Отже, із запропонованих тем есе ви можете вибрати одну та написати твір.

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату» передбачає академічний, логічно-послідовний, аргументований, систематизований виклад матеріалу. Написання реферату – це міні-наукова робота для здобувача освіти. Не варто підміняти творчу роботу над рефератом механічним переписуванням «для галочки» знайденого чужого тексту.

ЯК НАПИСАТИ РЕФЕРАТ?

Вам пропонується достатня кількість різноманітних тем. Перш за все – оберіть тему, яка викликала ваш інтерес, яка чимось пов'язана з тим, що вас цікавить в житті.

Знайдіть відповідну літературу і познайомитися з нею, якщо це потрібно – зробіть її конспект.

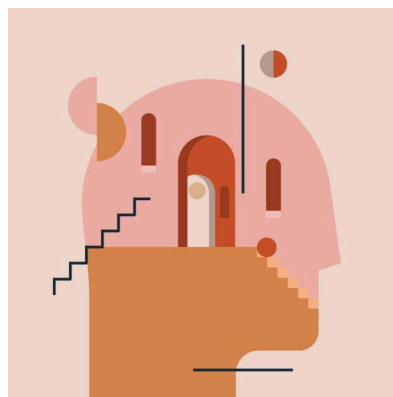
Складіть план реферату, за важливістю це – половина вашої роботи. План повинен бути достатньо лаконічним, бажано визначити не більш 3 розділів (максимум – 4, але тоді не варто розбивати їх на підрозділи або параграфи). План повинен відображати чітку логіку викладання матеріалу. Найкраще – починати з загального контексту проблеми і перейти до висвітлення часткових її аспектів. Тема повинна розкриватися через свої аспекти-розділи, тому неприпустимо, щоб один з розділів дублював саму тему. Крім основної частини, план обов'язково повинен мати вступ (значимість теми, мета і задачі роботи, формулювання проблеми) і висновок – результати осмислення проблеми. Висновок повинен висвітлювати поставлену мету.

Реферат оформлюється на стандартних литках А 4. Кожну структурну частину реферату слід починати з нової сторінки.

обов'язковим є в кінці реферату список використаної літератури. Обсяг реферату від 3 до 5 сторінок.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання...» містить як питання на знання певної інформації з курсу «Основи філософських знань», так і низку проблемних питань, що потребують від здобувача освіти вміння самостійно мислити.

БАЖАЮ УСПІХІВ!

ТЕМАТИЧНІ (МОДУЛЬНІ) ЗАВДАННЯ ДО КУРСУ «ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ»

ТЕМА 1. ФІЛОСОФІЯ, ЇЇ ЗМІСТ, ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ У СУСПІЛЬСТВІ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

В історії філософії існують дві відповіді на питання: «Чому люди філософствують?» Обидві відповіді були дані давньогрецькими філософами.

Сократ відмітив, що на філософствування людину надихає переживання неминучої смерті (якщо би людина була безсмертною, це позбавило би її можливості ставити питання про сенс свого існування).

Інша відповідь була дана Арістотелем. Свій відомий трактат «Метафізика» він починає словами «Усі люди від природи прагнуть до знання» Саме ж пізнання, вважав Арістотель, починається зі здивування. Саме це і призводить людину до пошуку відповідей на вічні питання.

Поясніть позиції Сократа і Арістотеля. Яку відповідь на це питання дали би ви? Яка потреба змушує людей філософствувати? Обґрунтуйте свою точку зору.

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

Український філософ Сковорода дає таке визначення філософії: «Коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне, - то й усе світле щасливе, блаженне. Оце є філософія». У якому значенні Сковорода використовує тут поняття філософія? Згадайте саме походження терміну «філософія», це допоможе вам зрозуміти думку Сковороди.

«Сьогодні, після того, як філософи з барвою болісного сорому зносили презирство вчених, котрі кидали їм в обличчя, що філософія не наука, нам – принаймні мені – подобається у відповідь на цю образу заявляти: так, філософія не наука, бо вона щось більше.» (Ортега-і Гасет). Чи погоджуєтесь ви з такою точкою зору? Які претензії може висунути науковець щодо філософії? У чому, на ваш погляд, полягає перевага філософії над наукою? І чи є така перевага?

Філософ-стоїк Сенека роздумує: «Якщо філософи і не чинять так, як стверджують, проте вони все-таки приносять велику користь тим, що розмірковують, що вони намічають моральні ідеали...»

Чи можете ви назвати філософів, які, всупереч думці Сенеки, чинили відповідно до тих принципів, які проголошували? Чи може мислитель вплинути своїми ідеями на духовну атмосферу суспільства, навіть якщо його слова розходяться з його діями, життям? Ваша оцінка значення філософії та філософів в історії людства.

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

<i>Основні розділи філософії</i>	<i>Основні проблеми дослідження</i>
Онтологія Гносеологія Аксіологія Філософська антропологія Метафізика Соціальна філософія Діалектика Етика Естетика Логіка	

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. Яке з перерахованих питань є суто філософським?

- а) як вирішити продовольчу проблему людства?
- б) які шляхи вирішення екологічних проблем?
- в) чи є життя на Марсі?
- г) чи розширюється Всесвіт?
- д) у чому сенс існування людства?
- е) у чому сутність гравітації?

2. У якому з розділів філософії основним поняттям є поняття істини?

- а) метафізика
- б) філософія освіти
- в) політична філософія
- г) гносеологія
- д) онтологія
- е) діалектика

3. Яка проблема лежить в основі поділу філософів на два табори: матеріалізму та ідеалізму?

- а) проблема співвідношення матерії та свідомості
- б) проблема співвідношення матеріальних та духовних інтересів

- в) проблема суспільного ідеалу
 - г) проблема форм руху матерії
4. З якою проблемою пов'язана філософська позиція агностицизму?
- а) з проблемою сенсу життя
 - б) з проблемою пізнання
 - в) з глобальними проблемами людства
 - г) з проблемою сутності людського буття
5. Хто з філософів вважав питання «Хто така людина? основним питанням філософії?»
- а) Сократ
 - б) Гегель
 - в) Кант
 - г) Арістотель

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

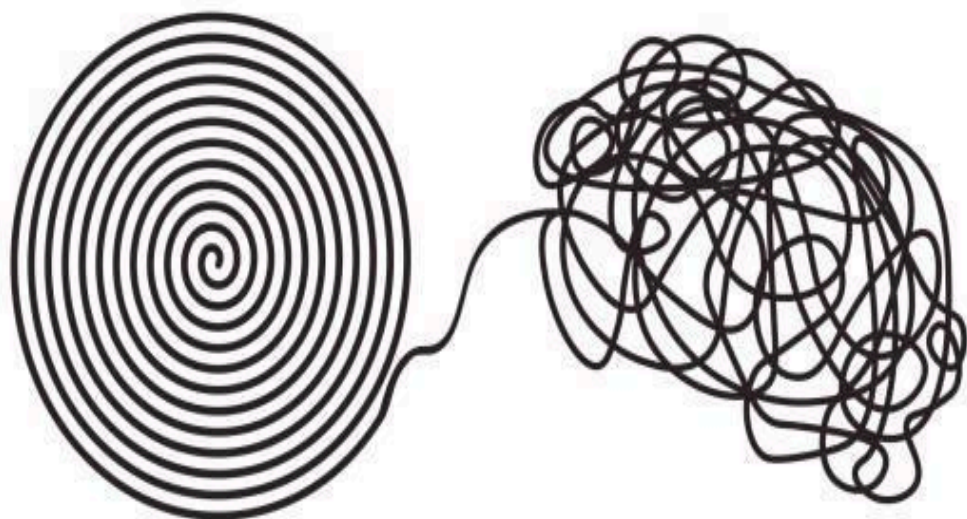
1. Мудрість – це ...
2. Чи потрібна філософія в житті?
3. Чи повинна в сучасному світі наука замінити філософію?
4. Філософія – не для мене, тому що ...

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату»

1. Міфологія і народна мудрість
2. Мудрість і знання.
3. Філософія і релігія.
4. Суспільні функції філософії.
5. Основне питання філософії.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання»

1. Які проблеми і чому мають назву «вічних»?
2. Назвіть ознаки міфологічного світогляду.
3. Чим світоглядне знання відрізняється від наукового?
4. Що таке філософія (за терміном і за суттю)?
5. Що спільного між філософією і наукою?
6. Чи є спільне у філософії і релігії?
7. Яких філософів ви знаєте?
8. Яку роль відіграє філософія в сучасному світі?
9. У чому полягає призначення філософії?
10. Чи є тотожними поняття «знання» і «мудрість», «обізнаність» і «розумність»? Чи можна назвати мудрістю хитрість, заповзятливість, здатність бути успішним в суспільному житті? Дайте вашу характеристику мудрої людини.

ТЕМА 2. ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Англійському поету та письменнику Р. Кіплінгу, знавцю східної культури, належать такі рядки: «Захід є Захід, а Схід є Схід, і разом їм зійтися не можна...» Чому, незважаючи на те, що історія людства єдина, поняття Схід і Захід, залишаються в нашому уявленні розділеними і у чомусь не з'єднаними? Які цінності європейської культури, на ваш погляд, не можуть бути сприйняті східною культурою, і навпаки?

Дослідники культури вважають, що східний тип культури втілює в собі риси жіночої ментальності, а західний тип – чоловічої. Як би ви могли це пояснити і проілюструвати? Як, на вашу думку, в сучасній цивілізації домінують цінності, що відповідають чоловічому психологічному типу чи жіночому? Як ви вважаєте, що саме бракує сучасному світові, щоби стати кращим?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. «Благородна людина ставить вимоги перед собою, низька – перед іншими», - сказав Конфуцій. Чи означає це, що людина не повинна бути вимогливою до інших, а тільки до себе? Або тут потрібно по-іншому зрозуміти філософа? Відповідь обґрунтуйте.
2. Конфуцій одним реченням виразив правило життя: «Людино! Чого не бажаєш собі, того не роби й іншому». В історії людської думки воно дається в негативній формі. Позитивна форма такого правила – «Стався до людини так, як ти хотів би, щоб ставилися до тебе». Чи є суттєва різниця між такими формулюваннями? Чи можна їх оцінити як вимогу морального мінімуму в одному варіанті і морального максимуму – в іншому? Поясніть це.
3. «Тисячі шляхів ведуть до істини, і всі вони істинні», - так каже давньоіндійська мудрість. А що є істина? Для християнства, наприклад, істина – не «що», а «Хто». Чи може погодитися з індійською мудрістю християнство?
4. «найкращий правитель той, про кого народ знає лише те, що він існує. Трохи гірші ті правителі, котрі вимагають від народу любити їх і підносити. Ще гірші ті правителі, яких народ боїться, і найгірші ті правителі, до яких народ ставиться з презирством» («Дао де цзин»). Чи змінилося щось в сучасних оцінках правителів?

Напрямки східної філософії	Хронологічні рамки	Представники	Філософська позиція
Буддизм Конфуціанство Даосизм Школа моїстів Школа легістів			

ЗАВДАННЯ 3. *«Заповніть таблицю».*

ЗАВДАННЯ 4. *«Тести для самоперевірки».*

1. Поясніть, що виражає даний вислів «Правитель завжди буде правителем, слуга – слугою, батько – батьком, а син – сином»?
 - а) закон карми
 - б) закон дао
 - в) зміст конфуціанського принципу «виправлення імен»
 - г) буддистське розуміння долі
 - д) кастовий поділ суспільства
2. В якому з напрямків східної філософії стверджується, що життя – це страждання?
 - а) конфуціанство
 - б) даосизм
 - в) буддизм
 - г) санкх'я
 - д) червак-локаята
3. Що означає поняття «карма» у давньоіндійській філософії?
 - а) космічний закон причинно-наслідкового зв'язку, що лежить в основі реінкарнації
 - б) обряд посвяти у вищий жрецький сан
 - в) досягнення нірвани
 - г) переселення (переродження) душі
4. Основна проблематика конфуціанства є:
 - а) космологічною
 - б) містичною

- в) мистецькою
- г) соціальною
- д) гносеологічною

5. Нірвана - це одне із основних понять:

- а) буддизму
- б) джайнізму
- в) даосизму
- г) синтоїзму.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. Людяність та справедливість: погляд із Заходу і зі Сходу.
2. Чи має людина визначену долю?
3. Повага до традицій: пережиток, умовність чи внутрішня потреба будь-якої культури?
4. Святині і таємниці культури Сходу.

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Конфуцій і конфуціанство.
2. Давньоіндійська філософія і сучасність.
3. Моральний зміст філософії буддизму.
4. Традиції і цінності східної філософії.
5. Принцип гуманності конфуціанської філософії.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Поясніть особливості східного та західного способів філософствування. Чим обумовлені відмінності між ними?
2. Як пояснює буддизм суть і мету життя?
3. Дайте порівняльний аналіз східної та західної культурних традицій.
4. У чому полягало протиріччя між конфуціанством та даосизмом?
5. Розкрийте зміст «чотирьох благородних істин» буддизму.
6. Назвіть основні принципи конфуціанства.
7. Розкрийте зміст основних понять даосизму: Дао - Інь – Ян.
8. Що, на вашу думку, могла би запозичити на Сході сучасна цивілізація, що орієнтована на західні цінності?

ТЕМА 3. АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

1. Великий античний філософ Платон переживає справжню життєву драму після смерті свого вчителя Сократа. Вся творчість Платона стала спробою осмислити несправедливий осуд тогочасними демократичними Афінами його вчителя Сократа: «Вбито батька, але не кровного, а духовного вихователя мудрості, батька кращої душі... Цей світ, в якому праведник повинен померти за правду не є справжній, істинний світ. Існує інший світ, де правда живе». Так виникає платонівське вчення про світ ідей.

Згодом учнем Платона став Арістотель. Проте він не був таким відданим своєму вчителю, як Платон. За легендою, саме Арістотелю, котрий піддав критиці вчення свого вчителя, приписують слова: «Платон мені друг, але істина дорожче».

Чия позиція – Платона чи Арістотеля – вам більш імпонує? Що є більш цінним: істина чи людина? Аргументуйте свою точку зору.

2 Платон вважав ідеальною таку державу, в якій:

- землероби і ремісники виробляють все необхідне;
- воїни охороняють і забезпечують безпеку громадян;
- філософи здійснюють управління державою.

Чи обґрунтованим було таке розуміння «ідеальної держави» на той час? Ваше бачення ідеальної держави.

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. Діоген Лаертський, описуючи розвиток античної філософії, зазначає: «... одні філософи називаються фізиками, за вивчення природи; другі – етиками, за роздуми про мораль; треті – діалектиками, за хитросплетення речей. Фізика, етика і діалектика суть три частини філософії: фізика вчить про світ і про все, що в ньому існує; етика – про життя і про властивості людини; діалектика ж піклується про докази і для фізики і для етики. Як ці частини філософії розвивались в хронологічному порядку? Котра із цих частин античної філософії на ваш погляд досягла найбільшого розвитку?

2. Давньогрецький філософ Геракліт вважав: «Все тече, все змінюється»; «Двічі неможливо увійти в одну і ту ж річку». Що мав на увазі Геракліт?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Назва Філософської школи	Час заснування	Основні представники	Основні ідеї, проблеми, досягнення
Мілетська школа Елейська школа Піфагорійська школа Атомістична школа			

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

- Вкажіть, що не є основним періодом розвитку античної філософії:
 - схоластика
 - до сократівський
 - класичний
 - елліністичний
- Виділіть основну рису античної філософії:
 - геоцентризм
 - космоцентризм
 - антропоцентризм
 - монізм
- Кому належать наступні вислови «Найбільш мудре – число», «Число володіє речами», «Справедливість є число помножене на себе»?
 - Ксенофану
 - Сократу
 - Геракліту

г) Піфагору

4. Назвіть представників стоїцизму:

- а) Сократ
- б) Платон
- в) Марк Аврелій
- г) Епікур

5. Кому належить вислів: «Покірного доля веде, а непокірного тягне»?

- а) Сократу
- б) Геракліту
- в) Сенеці
- г) Піфагору.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. «Філософ той, хто прагне щастя» (Скептики).
2. Наймудріший - час, бо все відкриває» (Фалес).
3. Найвище благо – в доброчесності, у щасті чи в чуттєвих задоволеннях?
4. «Багато знань розуму не навчають» (Геракліт).

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Трактатування числа у піфагорійців.
2. Феномен античної філософії в європейській культурі.
3. Афористика Геракліта Ефеського.
4. Іронія Сократа.
5. Еволюція античної фізики від Фалеса до Арістотеля.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Коли і як виникла антична філософія? Яку роль відігравала античність в розвитку європейської цивілізації?
2. Які основні періоди в історії античної філософії? Як змінювалася проблематика античної філософії протягом її розвитку?
3. Які основні риси діалектики античності?
4. У чому полягає суть античної ідеї про людину як мікрокосм?
5. Що ви знаєте про життя і смерть Сократа?
6. Чому Сократ не залишив жодного рукопису? Як це було пов'язане з його розумінням пізнання?
7. Яким є світ нашого життя, згідно з вченням Платона?
8. Назвіть основні досягнення творчості Арістотеля.
9. Хто з філософів був вчителем Олександра Македонського?
10. Яка проблема була основною для неоплатоніків?

ТЕМА 4. СЕРЕДНЬОВІЧНА ФІЛОСОФІЯ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Мислителі епохи Відродження та Нового часу вважали середні віки «темними віками», а усю культуру середньовіччя відсталою та реакційною. Чим було обумовлене таке упереджене ставлення до середньовіччя саме в цю епоху, і чому такий погляд сьогодні ми називаємо «упередженим», передсудом?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуємо вислів...»

1. Августин Блаженний про основний моральний принцип християнина висловився так: «Полюби і роби що хочеш». Як ви оцінюєте цю думку? Що в ній – «дозвіл на свавілля або заклик до духовного вдосконалення? Чи може цей принцип дисциплінувати людину і яким чином? Чи пов'язана можливість виконання цієї вимоги з певним сумнівом (оскільки Августина належить ще й інший вислів: «Сумніваюсь, отже, існую»)?
2. «Божественна істина є мірою всякої істини», - висловився Томас Аквінський. Як він вирішував проблему співвідношення філософії і теології, роздуму і віри?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Основні періоди середньовічної філософії	Хронологічні рамки	Основні представники	Основні проблеми роздумів
Апологетика Патристика Схоластика			

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. *Хто з перелічених мислителів не є філософом середньовіччя?*
 - а) П. Абеляр
 - б) У. Оккам
 - в) Дж. Бруно
 - г) Ансельм
 - д) Томас Аквінський
 - е) Аврелій Августин
2. *Які з названих ідей, вчень не є християнськими?*
 - а) ідея про існування Бога-Творця
 - б) ідея Святої Трійці
 - в) ідея безсмертя людської душі
 - г) вчення про первородний гріх людини
 - д) ідея породження Богом світу
3. *Яка з названих проблем стала причиною розмежування номіналістів і реалістів в середньовічній філософії?*
 - а) проблема співвідношення віри і розуму
 - б) проблема душі і тіла
 - в) проблема загальних понять (універсалій)
 - г) проблема часу і вічності
4. *Яке з тверджень відбиває точку зору номіналізму?*
 - а) загальне існує окремо від одиничного, воно є причиною і сутністю одиничного
 - б) світ є сукупністю одиничних речей, а загальне існує тільки в мові і свідомості людей
 - в) одні явища в світі є одиничними, інші – загальними
 - г) загальне і одиничне існують реально, але в нерозривній єдності одне з одним: загальне існує в одиничному і проявляється через одиничне
5. *Вкажіть позицію реалізму:*
 - а) реально існують лише конкретні речі, а загальні поняття – назви цих речей, звукові оболонки думок
 - б) реально існують загальні поняття, а їх втіленням є конкретні одиничні речі
 - в) реально існують як одиничне, так і загальне, які пов'язані одне з одним: загальне проявляється через одиничне
 - г) не існує ні одиничного, ні загального, вони є лише результатом

розумової діяльності людей.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. «Сумніваюсь, отже існую» (Аврелій Августин).
2. Чи сумісні віра і сумнів?
3. Чи можна довести існування бога?
4. Розуміти, щоб вірити, чи вірити, щоб розуміти: дилема середньовічної філософії.

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату»

1. Проблема віри і розуму в філософії середньовіччя.
2. Філософія і теологія.
3. Свобода волі і природа зла в філософії Августина.
4. Концепція філософії історії Августина.
5. Номіналістична філософія П. Абеляра.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Чому християнство називають релігією одкровення?
2. Назвіть основні догмати християнства.
3. Назвіть основні ідеї філософії Августина.
4. Як пов'язані між собою середньовічна схоластика і система освіти, що сформувалася в Західній Європі середніх віків?
5. Чому проблема співвідношення віри і розуму стала основною в схоластичній філософії?
6. Розкрийте предмет суперечок між номіналістами та реалістами в схоластичній філософії середньовіччя.
7. Який зв'язок між філософією Аристотеля і томізмом?
8. Які аргументи існування Бога наводить Томас Аквінський?
9. Поясніть вислів Томаса Аквінського: «Філософія є служницею богослов'я».
10. Розкрийте зміст теорії «подвійної істини».

ТЕМА 5. ФІЛОСОФІЯ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ ТА РЕФОРМАЦІЇ (XV – XVI СТ.).

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

1. У філософській літературі епоху Відродження визначають іноді як «ранок великого дня світового розвою», як появу принципово нового світобачення. Проте є ще інша точка зору, а саме епоха Відродження – це епоха, котра звернена своїми настроями та тенденціями в далеку античність, до джерел класики цього періоду, тобто це таке нове, яке можна оцінити як «давно забуте добре старе». Чи насправді тут є суперечність, або, можливо, епоха Відродження поєднує в собі обидві характеристики?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. «Джордано Бруно вірив, Галілей знав. Обидва вони були в однаковому становищі. Суд інквізиції вимагав від них під загрозою смерті зречення своїх переконань. Бруно – помер смертю мученика. Галілей зрікся твердження, що Земля обертається навколо Сонця... У цьому відмінність: є істина, що страждає від зречення, і істина, яку не зачіпає зречення» (К. Ясперс). Чий шлях свободи слова та мислення є більш прийнятним? Чи можете ви віддати перевагу Д. Бруно і чи можете ви засуджувати Галілея? Аргументуйте.
2. «Найпотужніший стимул людської діяльності – майновий інтерес» (Ніколо Макіавеллі). Важко сперечатися з цим твердженням, бо це

дійсно так. Але питання в іншому: чи є цей стимул по-справжньому людським стимулом? Чи, можливо, для зрілої особистості і для більш людського суспільства «майновий інтерес» буде підкореним іншому – більш високому мотиву діяльності?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю»

Періоди епохи Відродження	Основні представники
Італійське Відродження XV ст.	
Північне Відродження XVI ст.	

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. До якого філософського напрямку належали погляди Дж. Бруно?
 - а) пантеїзм
 - б) волюнтаризм
 - в) панлогізм
 - г) томізм
2. Філософське мислення періоду відродження є:
 - а) космоцентричним
 - б) антропоцентричним
 - в) аскетичним
 - г) геоцентричним
 - д) кордо центричним
3. «Єдине є всім» - це стверджує:
 - а) Роттердамський
 - б) Бруно
 - в) Галілей
 - г) Кузанський
 - д) Петрарка
4. «Спалити – ще не означає спростувати» - це слова:
 - а) Кузанського
 - б) Леонардо да Вінчі
 - в) Роттердамського
 - г) Дж. Бруно
5. Термін «ренесанс» перекладається як:
 - а) виникнення
 - б) відновлення

- в) витворення
- г) відбудування

ЗАВДАННЯ 5. «пишемо есе...»

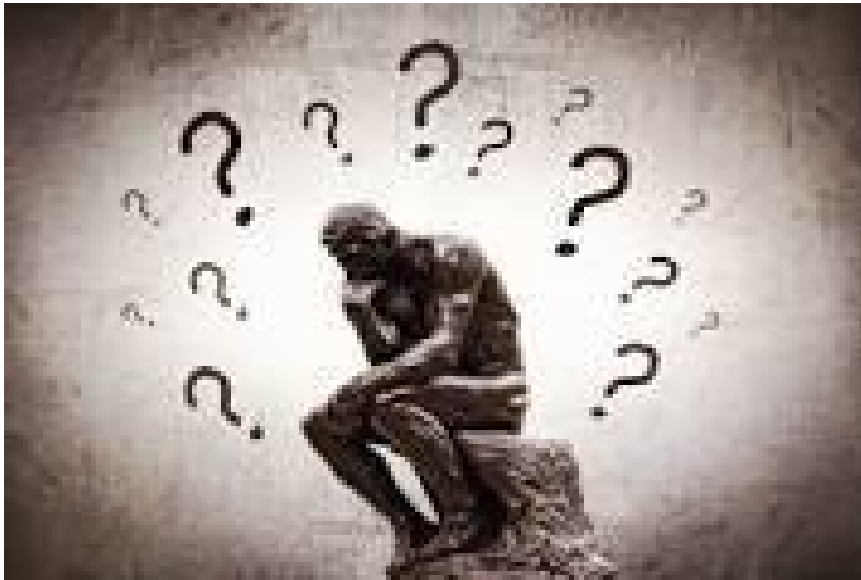
1. Людина цент Всесвіту?
2. Людина – це звучить гордо?
3. «На тому стою і не можу інакше!» (М. Лютер).
4. Чи можна віддати життя за істину?

ЗАВДАННЯ 6. « Написання реферату».

1. Гуманістичний антропоцентризм епохи Відродження.
2. Особливості епохи Відродження.
3. Пантеїстичні концепції у філософії Відродження.
4. Джордано Бруно і Галілей: два шляхи свободи.
5. Ідея гуманізму: від Відродження до сучасності.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Чому епоху XV – XVI ст. називають «епохою Відродження»? Що саме було відроджено в епоху Ренесансу?
2. У чому суть гуманізму ренесансу?
3. У чому полягає сутність антропоцентризму?
4. Як проявився в епоху відродження культ творчої індивідуальності?
5. Яка особливість художньої культури Відродження? Чому жодна інша епоха не породила стільки геніїв, «титанів за силою думки, пристрасті і характеру».
6. Яке значення епохи ренесансу в історії людства?
7. Назвіть основні періоди епохи Відродження та їх відмінні риси.
8. Назвіть філософські ідеї пізнього Відродження.
9. Проти яких усталених уявлень виступив Дж. Бруно?
10. Що таке пантеїзм, як він поєднується із матеріалізмом та атеїзмом?

ТЕМА 6. ЄВРОПЕЙСЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ І ЕПОХИ ПРОСВІТНИЦТВА (XVII – XVIII СТ.).

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Видатний французький філософ і вчений Рене Декарт стверджував, що людина існує як людина, доки мислить. Людина гине як людина, коли перестає мислити: «Я мислю, отже, я існую!» Англійський філософ Джон Локк вважав, що тільки досвід є єдиним джерелом знання. Природженого знання бути не може. Ідеї приходять в розум через досвід. Джордж Берклі дотримувався позиції, що єдина реальність – відчуття людини: Існує тільки те, що я відчуваю».

Визначте суть філософських позицій даних мислителів.

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. «Свобода – це пізнана необхідність», - вважає Спіноза. Чи погоджуєтесь ви із таким трактуванням «свободи»?

2. Французький філософ Рене Декарт в основу свого філософування ставить сумнів».... Для пошуків істини необхідно раз в житті, наскільки це можливо, поставити все під сумнів». Чи погоджуєтесь ви із такою позицією Декарта? Чи можна вважати сумнів одним із ключових моментів у розвитку філософії взагалі?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Філософи	Коли жив?	Де жив? (країна)	Філософська позиція	Основні твори
Ф. Бекон Р. Декарт Б. Спіноза Г. Лейбніц Д. Локк Ж. Ж. Руссо Ф. Вольтер				

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

- Назвіть головну рису філософії Нового часу:
 - а) геоцентризм
 - б) космоцентризм
 - в) союз філософії з наукою
 - г) антропоцентризм
- Хто автор визначення «Свобода – це пізнана необхідність»?
 - а) Спіноза
 - б) Лейбніц
 - в) Локк
 - г) Бекон
- Кому належить вислів: «Я мислю – отже існую»?
 - а) Берклі
 - б) Декарту
 - в) Юму
 - г) Дж. Бруно

4. *Що не є способом вирішення проблеми «бог – світ – людина»?*
а) атеїзм
б) деїзм
в) пантеїзм
г) плюралізм
5. *Хто з даних мислителів не належить до раціоналістичного напрямку у філософії?*
а) Декарт
б) Локк
в) Спіноза
г) Лейбніц

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. Чи вичерпали себе ідеали Просвітництва?
2. «Знання – це сила» (Ф. Бекон).
3. «Дехто вважає себе повелителем інших, асам не перестас бути рабом...» (Ж. Ж. Руссо).
4. «Люди перестають мислити, коли перестають читати (Д. Дідро).

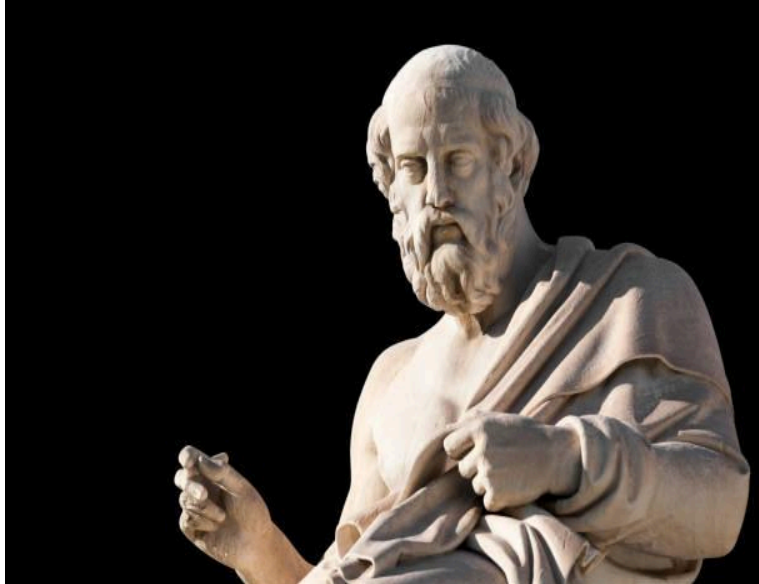
ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Пантеїстична традиція і англо-французький матеріалізм XVIII ст
2. Генезис новоєвропейської філософії (XVII ст.). Принцип автономії розуму і проблема методу пізнання.
3. Ідея Бога в європейській метафізиці XVII ст.
4. Емпіризм в філософії Нового часу.
5. Раціоналістичний напрям у філософії Нового часу.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Які характерні риси культури Нового часу в Європі?
2. Які основні риси новоєвропейської класичної філософії?
3. Дайте характеристику основних напрямків у філософії Нового часу – емпіризму та раціоналізму.
4. Назвіть представників раціоналізму та емпіризму.
5. Яку роль досвіду в процесі пізнання відводить Ф. Бекон?
6. Вкажіть особливості індуктивно-емпіричного методу пізнання світу.
7. назвіть основні правила дедуктивного методу Р. Декарта. Чи можна вважати цей метод строго науковим?

8. Чому XVIII ст. в європейській історії називають епохою Просвітництва?
9. Чому саме в епоху Просвітництва виникає ідея історичного прогресу і в чому її суть?
10. В чому полягає новизна поглядів французького Просвітництва на людину і суспільство?

ТЕМА 7. НІМЕЦЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Для Сократа добро співпадає із знанням, і відсутність знання є єдиним джерелом будь-якої моральної недосконалості. І. Кант стверджував дещо протилежне: «Щоб бути чесними і добрими, і навіть мудrimi і добродішними (благочесними), ми не маємо потреби ні в якій науці і філософії». А як думаєте Ви? дайте розгорнуту відповідь.

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. Світ нікчемний лише для нікчемної людини, світ порожній лише для порожньої людини» (Л. Фейербах). Як Ви розумієте даний вислів?
2. Німецький філософ Г. Гегель стверджував: «Все дійсне розумне, а розумне дійсне». Як Ви зрозуміли Гегеля?
3. «Ідеали не можуть існувати в дійсному світі», - так вважав Г. Фіхте, а що з цього приводу думаєте Ви?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Представники Німецької класичної філософії	Філософська позиція чи філософський напрям	Головні твори
I. Кант Й. Г. Фіхте Ф. В. Й. Шеллінг Г. В. Гегель Л. Фейербах		

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. *Кому належить правило кате річного імперативу?*
 - а) Шеллінгу
 - б) Канту
 - в) Гегелю
 - г) Фейербаху
2. *Хто не є представником німецької класичної філософії?*
 - а) Кант
 - б) Руссо
 - в) Гегель
 - г) Фіхте
3. *Кому з представників німецької класичної філософії може належати ідея про те, що Бог є те, чим людина хоче бути:*
 - а) Шеллінгу
 - б) Фіхте
 - в) Фейербаху
 - г) Гегелю
4. *Як Гегель називав свою філософську систему?*
 - а) абсолютним ідеалізмом
 - б) суб'єктивним ідеалізмом
 - в) антропологічним матеріалізмом
 - г) трансцендентальним ідеалізмом

5. Яким терміном Кант позначив сутність речей?

- а) «Річ для нас»
- б) «Річ в собі»
- в) «Річ для себе»
- г) «Річ в нас»

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. «Обмеження потягу чи пристрасті не є обмеженням свободи, а робить свободу можливою» (Гегель).
2. «Не повинно бути шлюбу без любові і любові без шлюбу» (Фіхте).
3. «Якщо хочеш бути метою, а не засобом, то чини іншим так, як би ти хотів, щоб чинили тобі» (Кант).
4. «ніщо велике не здійснювалось без пристрасті» (Гегель).

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Гносеологічний переворот І. Канта.
2. Концепція трансцендентального суб'єкта в критичній філософії І. Канта.
3. Етика І. Канта і сучасність.
4. Проблема духу в німецькій класичній філософії.
5. Феномен німецького романтизму.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Яку би ви дали загальну характеристику німецькій класичній філософії.
2. Які відмінні риси кантівської філософії?
3. Що відрізняє етичне вчення Канта від вчень його попередників?
4. Чим унікальна філософська система Гегеля?
5. Чому Гегель був переконаний, що розум править світом?
6. В чому суть діалектичного методу Гегеля?
7. Назвіть основні закони та категорії діалектики.
8. Як Гегель трактує проблему свободи?
9. Чому філософське вчення Фейербаха має назву «антропологічний матеріалізм»?
10. Яким було ставлення Фейербаха до ідеалізму і релігії?

ТЕМА 8. ТРАДИЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

«Людина виправляється та вдосконалюється лише при справі. Ставши при ній, людина стоїть на землі. тільки на землі можна сіяти зерна» (М. Гоголь) У чому, на ваш погляд, простежується екзистенціальне спрямування думки Гоголя? Який зміст вкладає він у термін «стояти при справі» та яку концепцію Сковороди повторює?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. «Будьте не мертві, а живі душі: немає інших дверей, як ті, що їх вказав Ісус Христос, і хто ходить інде, є тат і злочинець» (Гоголь). Чи можна

на підставі даного висловлювання розкрити основну мету життя та творчості М. Гоголя?

2. «Світ ловив мене, та не впіймав...», - заповів написати на могилі великий український філософ Г. Сковорода. Що розумів під світом Сковорода? Які пастки для християнина містить в собі світ? Відповідь аргументуйте.
3. «В цьому цілому світі два світи, які становлять один світ – світ видимий і невидимий, живий і мертвий, цілий і зруйнований. Цей – риза, а той – тіло, цей тінь, а той – дерево, цей – речовина, а той – образ, тобто основа, що містить речовинну грязь... Отже світ у світі – це вічність у тлінні, життя у смерті, бадьорість уві сні, світло в пітьмі, у неправді істина, у плачі радість, у відчаї надія» Сковорода). На основі даного твердження видатного філософа проведіть аналіз вчення Сковороди про двонатурність.

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Основні періоди української філософії	Хронологічні рамки	Основні проблематики	Представники
Період Київської Русі			
Період бароко			
Період романтизму			

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. Професійна філософія вперше виникає в Україні:
 - а) в монастирях та монастирських школах
 - б) в університетах
 - в) у християнських братських школах
 - г) в Києво-Могилянській академії
2. Хто із названих нижче літераторів України був автором концепції «хуторської України», що закликала українців зберегти традиційні патріархальні форми суспільного життя?
 - а) М. Гоголь
 - б) П. Куліш
 - в) І. Франко

- г) Т. Шевченко
- д) Л. Українка

3. *Вчення про ноосферу та перспективи науково-технічного поступу людства було розроблене:*

- а) П. Юркевичем
- б) О. Гіляровим
- в) В. Зеньковським
- г) В. Вернадським

4. *Назвіть представника української «філософії серця»:*

- а) Т. Шевченко
- б) Г. Сковорода
- в) М. Драгоманов
- г) М. Костомаров
- д) Л. Українка

5. *Кого в Україні називали українським Сократом?*

- а) П. Куліша
- б) Т. Шевченка
- в) І. Франка
- г) Г. Сковороду
- д) Ф. Прокоповича

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. Праця, яка приносить задоволення.
2. Українська душа.
3. Українська національна ідея: історія і сучасність.
4. У чому загадка геніальності Т. Шевченка

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Християнство і філософія у Київській Русі.
2. Філософські мотиви «Слово о полку Ігоревім».
3. «Український дух» філософії Г. Сковороди.
4. Роль православних братств та братських шкіл у розвитку філософії та освіти в Україні.
5. Український романтизм.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Назвіть основні риси української філософії.
2. Назвіть основне коло проблем в духовному житті Київської Русі.
3. Яку роль відігравали братські школи у розвитку освіти та філософії України?
4. Розкрийте особливість філософських курсів Києво-Могилянської академії.

5. Розкрийте зміст основних ідей Сковороди.
6. Дайте характеристику філософії України періоду романтизму.
7. У чому полягає суть національної ідеї?
8. У чому полягає суть «філософії серця» П. Юркевича?
9. Розкрийте філософсько-світоглядні ідеї Т. Шевченка.
10. Які філософські проблеми стояли в центрі української філософії XIX ст.?

ТЕМА 9. СУЧАСНА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Платон стверджував: «Ті, хто дійсно віддані філософії, зайняті насправді тільки одним – вмиранням і смертю». А. Шопенгауер в книзі «Світ як воля і уявлення» главу про смерть розпочинає так: «Смерть – воістину геній-натхненник, чи мусегет філософії, тому Сократ і визначив останню як підготовку до смерті...» Б. Спіноза стверджував: «Людина вільна ні про що так мало не думає, як про смерть, і мудрість її полягає в роздумах не про смерть, а прожиття». Хто з них правий? Розгорнуто аргументуйте свою відповідь.

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. Фрідріх Ніцше вважав, що любов є «втіленням егоїзму». Ваші міркування з цього приводу.
2. Французький філософ Жан-Поль сартр вважає: «людина просто існує, і вона не тільки така, якою себе уявляє, а така, якою вона хоче стати... Вона є лише те, що сама з себе робить.» ваша оцінка такого погляду на людину? Якою тут бачиться людина – сильною чи слабкою, активною чи пасивною?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Основні напрями сучасної філософії	Представники	Основні ідеї та проблеми
Герменевтика Прагматизм Персоналізм Постпозитивізм Неотомізм Екзистенціалізм		

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. Якому із напрямів сучасної зарубіжної філософії належить теза:
 - а) «філософія життя»
 - б) неопозитивізму
 - в) екзистенціалізму
 - г) неотомізму
2. Хто є автором твору «Так казав Заратустра»?
 - а) Е. Фромм
 - б) Ф. Ніцше
 - в) Ж.-П. Сартр
 - г) А. Камю
3. Кому із мислителів належить відкриття ролі підсвідомого у людській психіці?
 - а) К. Юнгу
 - б) Г. Марселю
 - в) А. Шопенгауєру
 - г) З. Фрейду

4. *Хто з мислителів розробив вчення про «архетипи колективного несвідомого»?*
- а) М. Хайдеггер
 - б) З. Фрейд
 - в) К. Юнг
 - г) Ф. Ніцше
5. *Філософське вчення, що досліджує буття людини в світі через мову і переживання:*
- а) герменевтика
 - б) феноменологія
 - в) неопозитивізм
 - г) екзистенціалізм

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. «Мудрим все одно не бувають, ними прагнуть стати» (Г. Марсель).
2. «Ми бачимо світ таким, яким ми хочемо його бачити» (А. Шопенгауер)
3. Чи властива людині «втеча від свободи»?
4. «Самою істотною умовою для життєвого щастя є те, що людина має у самій собі» (А. Шопенгауер).

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Характерні риси сучасної філософії.
2. «Воля до влади» Ф. Ніцше.
3. Концепція людини в психоаналізі З. Фрейда.
4. Філософські ідеї постмодернізму.
5. «Мовна гра» Л. Вітгенштейна.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Які основні принципові відмінності між класичною філософією та філософією сучасності?
2. Назвіть основні принципи філософії життя.
3. Як пояснював причини кризи культури Ніцше?
4. Який зміст має основне поняття філософії Ніцше «воля до влади»?
5. Який образ людини створює З. Фрейд у своєму вченні?
6. Назвіть основних представників філософії екзистенціалізму?
7. Яким є бачення людини в філософії екзистенціалізму?
8. У чому полягає особливість позитивістського напрямку в філософії?
9. Як розумів людину і світ Артур Шопенгауер?

10. Дайте загальну характеристику сучасної «філософії науки» - неопозитивізму та постпозитивізму.

ТЕМА 10. ОНТОЛОГІЯ: ПРОБЛЕМИ БУТТЯ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Проблемою існування всесвіту, питання «звідки все взялося?» здавна цікавила людство. Сучасна наука висунула гіпотезу Великого вибуху. Згідно з цією гіпотезою, десь 15 млрд. років тому вакуум опинився в нестійкому, невірноваженому стані. Відбувся Великий вибух, вакуум розігрівся до 10 в 19 степені градусів Кельвіна. Вакуум став розширятися і разом з тим охолоджуватися, виникла речовина, почали утворюватися хімічні елементи, потім – зірки і планети. Біологічна еволюція розпочалася біля 4 млрд. років

тому. Сьогодні наш всесвіт продовжує розширюватися (як наслідок Великого вибуху), але не виключається можливість іншої стадії – стискання до початкового стану. Так виникла ще одна гіпотеза, що продовжує ідею Великого вибуху, - пульсуючого всесвіту. Наприкінці ХХ століття утвердилася синергетика – наука про те, як в хаосі встановлюється певний порядок, який, однак, рано чи пізно руйнується. Усе виникає з хаосу. Отже, не Бог, а випадковість, стверджує сучасна наука, привела до космічного порядку, закономірностей світу. Випадковість – «бог» атеїзму і сучасної науки. А як ви вважаєте, звідки все взялося?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

Ж.-П. Сартр в своєму творі «Буття і ніщо» розрізняє буття в собі – незалежне від свідомості буття речі та буття для себе визначене буття людини, що існує завдяки свідомості. «Буття, через яке у світ приходить небуття, - це буття, в якому йдеться про власне небуття: буття, через яке у світ потрапляє небуття, має бути небуттям для самого себе». Чи є це визначальним для екзистенції? Чи вірно, що людина є буття, яке проектує себе через теперішнє у майбутнє? Чи згодні ви, що людина є не лише тим, ким є, а й тим, ким себе створює? І нарешті, чи можна стверджувати, що основа буття людини – це свобода, і людина приречена на свободу?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Види буття	Характеристика
Матеріальне буття (об'єктивна реальність)	
Ідеальне буття (суб'єктивна реальність)	
Буття людини	
Буття соціального	

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. *Що є більш стійким у предметах і речах?*
 - а) форма
 - б) зміст
 - в) стан
 - г) подія
2. *Визначте матерію з позицій суб'єктивного ідеалізму:*
 - а) матерія – об'єктивна реальність, яка існує поза нашою свідомістю
 - б) матерія є речовина і поле

- в) матерія є все, що складається з атомів і має масу
- г) матерія – це сукупність відчуттів
- д) матерія – це все існуюче

3. *Яка з точок зору належить об'єктивному ідеалізму:*

- а) матерія є об'єктивною реальністю, яка дається нам у відчуттях
- б) матерія – це продукт розвитку абсолютної ідеї
- в) матерія – це постійна можливість відчуттів
- г) матерія – це субстанція, першооснова всього сушого

4. *Яке явище є матеріальним?*

- а) ідеологія
- б) число
- в) електромагнітне поле
- г) відчуття

5. *Вкажіть поняття, яке не є складовою змісту поняття «суб'єктивна реальність»:*

- а) казки
- б) фантазії
- в) галюцинації
- г) емоції
- д) інтуїція.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. Людина та світ її буття.
2. Сутність соціального буття.
3. Чи був Великий вибух?
4. Час і вічність.

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Філософський зміст проблеми буття.
2. Проблематичність людського буття.
3. Діалектика буття та небуття.
4. Соціальний простір і соціальний час.
5. Матерія і рух.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Яке визначення можна дати поняттю буття?
2. Як вирішувалася проблема буття в історії філософії?

3. Назвіть основні форми буття.
4. Що таке матерія?
5. Які основні форми руху матерії?
6. Що таке простір і час?
7. Як ви розумієте поняття «соціальний простір і час»?
8. Розкрийте зміст понять діалектика і метафізика.
9. Назвіть історичні форми діалектики та їх особливості.
10. Яка доля діалектики в сучасній філософії?

ТЕМА 11. СВІДОМІСТЬ, ЇЇ СУТЬ І СТРУКТУРА.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Відомий мислитель А. Шопенгауер вважав: «Свідомість – це аномалія, приречена на безслідне зникнення». Для З. Фрейда сама людина – це лише тварина, хвора на розум. Більшість філософів не погоджуються з такою оцінкою свідомості, проте майже всі філософи стверджують, що поява свідомості породжує зіткнення з проблемами існування, тому наявність свідомості – це трагедія людського існування. Разом з тим це така трагічність, що робить людину саме людиною, виводить нас із тваринного стану,

пробуджує від несвідомого інстинктивного життя. Поясніть, як можна зрозуміти свідомість як трагедію? Які проблеми людського існування свідомість породжує?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. Один із основних декартівських принципів гласить: «Мислю, отже існую» і стає фундаментальним для всієї європейської культури. Як ви розумієте суть даного принципу?
2. Як Гегель розуміє душу та її співвідношення з духом? Прокоментуйте: «Душа – тільки сон духу, пасивний розум».
3. Один з представників так званого вульгарного матеріалізму так висловився про сутність свідомості: «Мозок так само продукує думку, як печінка виділяє жовч». Чи можна зрозуміти свідомість, аналізуючи нейрофізіологічні особливості мозку? Чи можна ставити знак рівності між психікою і фізіологією, свідомістю і мозком?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Форми суспільної свідомості	Суть та призначення
Міфологія свідомості Релігійна свідомість Філософія Наука Моральна свідомість Правова свідомість Політична свідомість Естетична свідомість	

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. У яком у з тверджень відображена суспільно-історична сутність свідомості:
 - а) суспільне буття не впливає на свідомість
 - б) свідомість є продуктом соціальних умов існування людини і не виникає поза сферою спілкування
 - в) свідомість є природним продуктом еволюції всесвіту
 - г) свідомість людини визначає особливості суспільного буття
2. Вкажіть, де свідомість не може існувати:

- а) в праці як у вихідній клітині діяльності
- б) у системі спілкування
- в) у діяльності
- г) у сфері ірраціонального
- д) в єдності раціонального та ірраціонального

3. *Визначте поняття, яке не є виявом несвідомого:*

- а) галюцинації
- б) сновидіння
- в) досвід людини, що доведений до автоматизму і неконтрольований свідомістю
- г) казка
- д) творча інтуїція

4. *Яке твердження є правильним:*

- а) свідомість людини – це праяв космічного розуму
- б) свідомість матеріальна
- в) свідомість – загальна властивість всієї матерії
- г) свідомість є властивістю високорозвиненої матерії

5. *Виділіть, що належить до форм суспільної свідомості?*

- а) філософія
- б) мораль
- в) релігія
- г) природа.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. «Свідомість – це буття, що знає» (Ж.-П. Сартр).
2. Що первинне: буття чи свідомість?
3. «Той, хто розуміє, той і існує, і живе» (Аврелій Августин).
4. Що таке духовний світ людини?

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Фрейдизм і неофрейдизм про сутність і функції свідомості.
2. Свідомість як суб'єктивна реальність. Поняття ідеального.
3. Природа людських здібностей.
4. Свідомість як ідеальне буття.
5. Маніпуляція свідомістю.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Чим інстинкт відрізняється від свідомості, розуму?

2. Як пов'язані між собою мозок і свідомість?
3. Яку роль відіграє мова в існуванні та розвитку свідомості?
4. Що таке практика? Чому саме практичний спосіб буття був необхідний для появи у людини свідомості?
5. Чи можливий розвиток свідомості індивіда поза межами суспільства?
6. Що таке несвідоме? Які форми несвідомого ви знаєте?
7. Які основні компоненти структури свідомості?
8. У чому полягає відмінність та єдність між мисленням і свідомістю?
9. Що таке індивідуальна свідомість та хто є її носієм?
10. Якою є структура суспільної свідомості? Назвіть її основні рівні та форми.

ТЕМА 12. ПІЗНАННЯ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

1. Знання необхідне не тільки для того, щоб створювати матеріальні і культурні блага. Без певного мінімуму знань філософського, економічного, соціально-політичного характеру у більшості громадян країни, неможливе існування вільного і демократичного суспільства. У XX ст. економіст Людвіг фон Мізес у своєму творі «Бюрократія» писав: «Найпершим обов'язком

громадянина демократичного суспільства є отримання освіти і знань, які необхідні для того, щоб розумітися в отриманні освіти і знань, які необхідні для того, щоб розумітися в громадських проблемах. Виборче право – це не привілей, а обов'язок і моральна відповідальність. Виборець фактично є посадовою особою; він посідає найвищий пост, який накладає на нього величезні обов'язки». Особлива роль тут належить філософії, адже саме філософія формує навички критичного і раціонального мислення, допомагає навчатися самостійно мислити, мати власну, а не запозичену думку. Філософія потрібна в суспільстві, громадяни якої не хочуть жити в рабстві.

Чи погоджуєтесь ви з таким міркуванням? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Сократ казав: «Я знаю, що нічого не знаю, але інші не знають навіть цього». Як би ви назвали людину, яка впевнена в своїй розумності і в своїх знаннях? Відома письменниця Теффі на початку ХХ століття назвала таку людину просто – «дурнем». Дурень не виносить ніякої кострубатості думки, ніяких нерозв'язаних проблем. Він давно вже все вирішив, зрозумів і все знає. Він – людина розсудлива і в кожному питанні зведе кінці з кінцями і кожную думку заокруглить. При зустрічі зі справжнім дурнем людину охоплює якісь містичний відчай. Тому що дурень – це зародок кінця світу. Людство шукає, ставить питання, йде вперед, і це у всьому: і в мистецтві, і в житті, а дурень і питань-то ніяких не бачить. ... Дурень ставиться з глибоким презирством до того, чого не знає. ... Чим культурніша країна, чим спокійніше і забезпеченіше життя нації, тим округлішою і досконалішою є форма її дурнів. І часто надовго залишається непорушним коло, зімкнене дурнем в філософії, в політиці, або в мистецтві.

А як ви думаєте? Що для вас означає «бути обмеженою людиною»?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. «Багато знань розуму не навчає», - казав Геракліт. Чи погоджуєтесь ви з такою точкою зору? Який сенс вкладено тут Гераклітом у поняття «розум»: поінформованість, обізнаність, мудрість? порівняйте вислів Геракліта з висловом англійського поета Т. Еліота: «Де наша мудрість, втрачена заради інформації?»
2. Сократ казав: «чим більше я знаю, тим більше я не знаю». Як це можна пояснити? Який зв'язок між знанням і незнанням?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Основні концепції істини	Їх характеристика	Представники
Концепція логічної когерентності		
Прагматична концепція		
Концепція конвенціалізму		
Концепція відповідності		

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. *Вкажіть форму раціонального пізнання:*
 - а) уява
 - б) уявлення
 - в) сприйняття
 - г) судження
 - д) відчуття
2. *На якому з названих тверджень ґрунтується позиція сенсуалізму:*
 - а) джерелом пізнання є розум
 - б) джерелом пізнання є досвід
 - в) джерелом пізнання є інтуїція
 - г) джерелом пізнання є відчуття
 - д) джерелом пізнання є розум і відчуття
 - е) джерелом пізнання світу є апріорні категорії розсудку
3. *Яке з названих визначень співпадає з позицією релятивізму:*
 - а) істина – це знання, яке є вірним і завжди і за будь-яких обставин
 - б) істина – це знання, яке є корисним для людини і яке може успішно застосовуватися на практиці
 - в) істина – це те, що просто і економічно описує досвід
 - г) усі наші знання цілком відносні, в них немає нічого абсолютного
 - д) у кожній відносній істині є елементи абсолютної

4. Яка з названих категорій є основною в гносеології:
- а) субстанція
 - б) істина
 - в) матерія
 - г) міра
 - д) буття
5. До раціонального пізнання належи тать наступні форми:
- а) відчуття, сприйняття, уявлення
 - б) чуття, емоції, розсуд
 - в) поняття, судження, умовивід
 - г) уява, гадка, здогад
 - д) інтуїція.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. «Ми пізнаємо світ тою мірою, якою ми любимо» (Августин).
2. «У багато мудрості багато суму» (Еклезіяст).
3. Що таке істина?
4. Чи є межі пізнання?

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. пізнання: можливості і межі.
2. Основні форми пізнавальної діяльності.
3. Види знання.
4. Пояснення, розуміння, рефлексія як способи пізнання.
5. Пізнання і самосвідомість.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Чим відрізняється знання від інформації?
2. Які основні форми людського пізнання?
3. Чи можна знайти критерії достовірного знання?
4. Яку роль в пізнанні відіграє практична діяльність?
5. Які концепції істини ви знаєте? дайте їх характеристику.
6. Назвіть форми чуттєвого і раціонального пізнання.
7. Чим чуттєве пізнання відрізняється від раціонального?

8. Чим наукове знання відрізняється від до- і поза наукового знання?
9. Як би ви визначили мудрість? Чи тотожні знання і мудрість?
10. Що відрізняє наукову істину від істини філософської?

ТЕМА 13. ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемо...»

1. «Тому, хто не осягає науку добра, будь-яка наука приносить лише шкоду» (М, Монтель). Поясніть це не тільки на прикладі окремої людини (яку ж, власне, шкоду може принести їй наука?), алей на прикладі суспільства і людства в цілому. Які наукові відкриття привели,

врешті-решт, до катастрофічних для людини наслідків? Чи винна в тому сама наука?

2. А. Ейнштейн на питання, як здійснюються наукові відкриття, відповів: «Усі знають, що це неможливо зробити, але знаходиться дивак, який цього не знає, він-то і робить відкриття». Дещо подібне сказав одному з молодих вчених Нільс Бор: «Ваша ідея недостатньо божевільна, щоб бути вірною». Що одна думка: в науці лише генії здатні розбити вікно в незнане, а решта – тільки підбирають осколки. Отже, йдеться про два типи вчених: тих, які орієнтовані на репродуктивну діяльність, і тих, які здатні продукувати нове знання. Які би характеристики ви дали кожному типу? Які людські якості і здібності потрібні, щоб стати творчо орієнтованим вченим? Чи вони в більшості – природжені обдарування, чи формуються протягом життя?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

«Істина – це велике слово і ще більш велика справа. Якщо дух та душа людини ще здорові, то у неї при проголошенні даного слова вище здіймаються груди...» (Г. Гегель). Чим ви можете пояснити особливу урочистість звучання слова «істина» у міркуваннях Г. Гегеля? Поясніть, чому істину не можна розуміти як готове знання, як остаточний результат пошуків: або, як казав Г. Гегель: «Істина – це не викарбувана монета, яку можна покласти до кишені». Наведіть приклади, які би підтверджували, що істина – є безкінечний процес розкриття все нових граней предмета пізнання.

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Рівні наукового пізнання	Методи пізнання	Їх характеристика
Емпіричний Теоретичний		

\

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. Яке судження в найбільшій мірі пов'язано з почуттєвим пізнанням?
- а) веселка складається з часток води, освітлюваних яскравим світлом
 - б) веселка, своїми яскравими фарбами, додає відчуття бадьорості
 - в) веселка являє собою результат квантової гідродинаміки

2. *Що з перерахованого відноситься до форми чуттєвого пізнання?*
 - а) судження
 - б) уявлення
 - в) мрія
 - г) переконання
3. *Що з перерахованого відноситься до форми раціонального пізнання?*
 - а) інтуїція
 - б) передбачення
 - в) поняття
 - г) осяяння
4. *Яким є зміст істини?*
 - а) суб'єктивним
 - б) об'єктивним
 - в) трансцендентальним
 - г) конвенціональним
5. *Як називається метод виділення однієї ознаки в предметі з відволіканням від інших його ознак?*
 - а) абстрагування
 - б) дедукція
 - в) узагальнення
 - г) індукція.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. Наука, її межі та можливості.
2. Чи є філософія наукою?
3. Чи можна бути науковцем, не закінчивши жодного навчального закладу?
4. «Знання – це сила» (Ф. Бекон).

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Виникнення науки та її особливості.
2. Філософія та її роль в науковому пізнанні.
3. Роль гіпотези в науковому пізнанні.
4. Наука і соціальна відповідальність.
5. Роль інтуїції в науковому пізнанні.

ЗАВДАННЯ 7. «відповідаємо на питання».

1. Розкрийте роль науки як соціокультурного феномена.
2. Коли виникає наука (в сучасному розумінні цього поняття) і якими були її передумови?
3. Структура науки.
4. Назвіть емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання.
5. Розкрийте роль факту в науковому пізнанні.
6. В чому полягає специфіка теоретичного пізнання та його форм?
7. Роль гіпотези в науковому пізнанні.
8. Що таке метод і методологія наукового пізнання?
9. Подайте класифікацію методів та їх взаємозв'язок.
10. Назвіть методи емпіричного дослідження і поясніть їх особливості.

ТЕМА 14. ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуйте над проблемою...»

Чи тотожні поняття «людина» і «особливість»? У американського фантаста Р. Шеклі є словосполучення «мінімум людини», тобто набір

елементарних якостей, які дозволяють певному індивіду називати себе людиною. Але можна, мабуть, говорити і про «максимум людини» - риси справжньої особистості?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. Сучасний швейцарський філософ Е. Аггасі висловив таку парадоксальну думку. «Був час, коли однією з найбільш серйозних задач філософії вважалося доведення буття Бога, мабуть, вже важко сумніватися у тому, що в наш час найважливішою задачею філософії є доведення буття людини». Покажіть, що не є виключно теоретичною проблемою, але й практичною проблемою необхідності подолання тенденцій дегуманізації людини в сучасному світі.
2. Як би ви могли пояснити думку Ортега-і-Гассета: «Ми вільні за примусом»? Чому свобода людини нерозривно пов'язана з примусом, з необхідністю і у чому може полягати необхідність (зовнішня і внутрішня)?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Основний світоглядний принцип	Історичний період його панування	Роль і місце людини в даному світогляді
Космоцентризм		
Теоцентризм		
Антропоцентризм		

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. Вкажіть вірне твердження:
 - а) людина та її поведінка визначаються біологічними законами
 - б) людина – соціальна істота, біологічні фактори вже не впливають на її поведінку
 - в) вирішальне значення в людській поведінці мають інстинкти

- г) людина є насамперед соціальною істотою, але на її поведінку впливають і біологічні фактори
- д) поведінка людини повністю визначається її генотипом

2. *Людина стає особистістю:*

- а) з моменту свого народження
- б) коли починає жити відповідно до норм, прийнятих в даному суспільстві
- в) коли починає діяти, не звертаючи уваги на зовнішні забобони
- г) коли починає вірити в існування надприродних сил
- д) коли вільно обирає свій образ, створює його на себе всю повноту відповідальності за це

3. *Визначте позицію геоцентризму у підході до людини:*

- а) людина – частка космосу
- б) людина – частка природи
- в) людина створена за образом і подобою Божою
- г) людина – вінець природної еволюції
- д) людина – міра всіх речей

4. *Яке з названих тверджень співпадає з позицією антропоцентризму?*

- а) людина – суспільна тварина, що наділена розумом
- б) людина – економічна істота
- в) людина – образ і подоба Бога
- г) людина – центр світобудови, результат світового процесу самоорганізації
- д) людина – тварина, хвора на розум

5. *Назвіть фактор, що веде до втрати людиною сенсу свого життя:*

- а) втрата грошей
- б) відсутність популярності
- в) втрата порозуміння з ближніми
- г) відсутність можливості для творчої самореалізації
- д) нездатність переносити тягар буденного життя

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. Який ти слід залишиш на Землі?
2. Чи має людське життя сенс?
3. Дружба – явище, що стало анахронізмом?
4. Через що не можна переступити заради благополуччя?

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Філософські аспекти проблеми історичного походження людини.
2. Проблема людської свободи.
3. Свобода і свавілля.
4. Індивід, індивідуальність, особистість.
5. Людина – особливий рід сущого.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Що вивчає філософська антропологія? Які її основні проблеми?
2. Що саме, на ваш погляд обумовлено в людині природними факторами? Які основні концепції антропогенезу ви знаєте? дайте їх характеристику.
3. Чому в філософії розрізняють соціальні і духовні виміри людини? Які здатності та якості характеризують людину як духовну істоту?
4. Яка відмінність між поняттями «душевне життя» і «духовне життя»?
5. Якою мірою людина є вільною? Які види необхідності панують над нею, і чи може людина їх подолати?
6. Якою мірою людина є вільною істотою? Для чого особистості свобода?
7. У чому сенс життя? Чи є в кожного з нас конкретне покликання і призначення, і як можна «стати собою»?

ТЕМА 15. ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ.

ЗАВДАННЯ 15. «Поміркуємо над проблемою...»

Дослідники сучасної культури стверджують, що так звана масова культура перетворює людину на суцільного споживача, а оточуючий світ на ілюзорну дійсність, що відволікає людей від реального життя, занурює суспільство в летаргічний сон.

У такому споживацькому світі особлива роль належить рекламі з її основним принципом «ти є тим, що ти маєш». Звідси – відомі всім «салогани» (гасла, які надають певному рекламному твердженню характеру очевидності і безсумнівності). «Усе буде кока-кола!», «Райська насолода» (цукерки), «Смак справжньої насолоди» (сік), «Змінимо життя на краще!» (холодильник), «Ви завжди у виграші» (газована вода), «Усе в порядку!» (засіб від кашлю), «Усе до кращого!» (кава), «Собі в задоволенні не відмовиш» (морозиво) і т. ін.

Таким чином гідність людини оцінюється її здатністю бути споживачем, впроваджується та думка, що речі стають засобом здійснення і утвердження людської особистості.

Чи поділяєте ви такий пафос реклами і переконання масової культури? Чи є, на ваш погляд, альтернатива саме такій рекламі в сучасному світі? Як ви оцінюєте ті стандарти поведінки, які нав'язуються сучасною масовою культурою? Чи можна їх змінити і як?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. За визначенням античного філософа Демокрита, «культура – друга природа». Чи мав рацію Демокрит? Чи є достатнім таке визначення культури?
2. За висловом одного з героїв письменника А. Гріна, людина хоче «залишитися собою і бути всім». Що це означає – «бути всім», і чи може людина реалізувати таке бажання поза світом культури як світу розгортання людських можливостей?
3. Християнський мислитель сучасності Р. Гвардіні у своїй праці «Кінець нового часу» пише: «Сьогодні сумніви і критика йдуть зсередини самої культури. Ми їй більше не довіряємо... Нам треба її остерігатися і бути на варті... Головне джерело загрози – те, що складає основу всякої культури – влада над сущим. Людина нового часу переконана, що будь-яке збільшення її влади, є безумовний «прогрес», приріст надійності і впевненості, користі, благополуччя, життєвої сили, насичення цінностями. Насправді влада є дещо великою мірою багатозначне; вона може приводити і до доброго і до поганого, може будувати і руйнувати... Виявляється, що сучасна людина не доросла до правильного розпорядження владою... Примітивність просвічується в оптимізмі нового часу, яке вважає, що «культура» є дещо само по собі цілком надійне. Насправді «культура означає тільки те, що різні елементи природної дійсності потрапляють у сферу людської свободи і отримують потенціал нового роду. В них вивільняються абсолютно

нові можливості, але саме через них вони опиняються під загрозою і самі загрожують бідною, якщо тільки людина не включить їх в новий, морально-особистий порядок». Яке ж майбутнє уготоване людству? Чи котиться людство в безодню, чи воно спроможне буде правильно скерувати свою волю і навчитися користуватися владою над сущим? Чи зможе людство створити «новий морально-особистий порядок»? Яка ваша думка?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Основні моделі самосвідомості культури	Їх характеристика
Класична модель культури	
Некласична (модерністська) модель культури	
Постмодерністська модель культури	

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. Чим не є культура:

- а) сукупністю цінностей та ідеалів
- б) механізм наслідування зразків поведінки, соціальної спадщини
- в) сукупним духовним досвідом людства
- г) генетичною програмою людської життєдіяльності
- д) системою символів
- е) сферою вільної самореалізації людства
- є) сферою творчості
- ж) штучним світом людського буття
- з) сукупністю над біологічних програм діяльності

2. Цінності – це:

- а) природні якості і властивості
- б) те, що належить самому світові, а людина лише «вилучає» їх в своїй діяльності
- в) здатність предмета або явища задовольняти потреби соціального суб'єкта
- г) те, що існує незалежно від бажань та інтересів людства

3. Які з названих цінностей є вітальними:

- а) добро і зло
- б) життя і здоров'я, особиста безпека

- в) щастя, сенс життя
- г) свобода совісті і слова
- д) чесність і доброзичливість
- е) свобода слова і національний суверенітет
- є) особистий успіх і заповзятливість

4. *Які з наступних уявлень про культуру співпадають з позицією фрейдизму та неофрейдизму:*

- а) культура – сфера свободи людського духу
- б) культура – засіб розкриття творчих здібностей
- в) культура є сублімацією несвідомих психічних процесів, закріплених в знаковій формі
- г) культура є сукупністю символічних форм, що є знаками вищих людських цінностей

5. *Вкажіть, яка з названих ознак не є ознакою масової культури:*

- а) комерціалізованість
- б) наркотичний характер
- в) зв'язок з народною, національною традицією
- г) стандартизованість, не оригінальність

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. Чи є європейська культура зразком для інших культур?
2. Чи може цивілізована людина бути культурним варваром?
3. Що мене не задовольняє в сучасній системі освіти.
4. Яку культуру обирає молодь?

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Культура і цивілізація.
2. Основні протиріччя культури.
3. Дегуманізація людини в сучасному суспільстві і масова культура.
4. Культура і контркультура.
5. Цінності і анти цінності в сучасній молодіжній культурі.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Що таке культура і чим вона відрізняється від цивілізації?
2. Які основні ознаки культури виможете назвати? Прокоментуйте їх.
3. У чому полягає сутність і призначення культури?
4. Який зв'язок культури зі світом цінностей? Що таке цінності?
5. Що таке творчість? Які ознаки творчої особистості ви могли назвати?

6. Дайте характеристику класичної культури, її цінностей, норм, ідеалів. Чому вона має назву класичної культури?
7. Чим відрізняється сучасна культура від класичної?
8. Що таке масова культура? Назвіть її позитивні і негативні риси.
9. Тема кризи культури стала чи не провідною в сучасній філософській літературі. Які би ви могли назвати ознаки кризи культури і які причини цього явища?
10. Які найбільш вагомі внески, на ваш погляд, української культури в світову?

ТЕМА 16. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Мислитель М. Бердяєв мав досить скептичний погляд на соціальні пріоритети, зокрема на роль економіки в житті окремої людини та суспільства в цілому: «Менше всього економіка може створити нову людину. Економіка відноситься до засобів, а не до цілей життя. І коли її роблять ціллю життя, то відбувається деградація людини».

А от Дж. Сорос міркує по-іншому: «В людині є таке злиття самої людини і економічного середовища, що неможливо відділити економічне життя від життя морального; неможливо поділити існування людства на дві частини, відділити в ньому ідеальне життя економічного». То яка ж роль економіки в житті людини та суспільства? Чи є економічне та моральне життя антиподами? Чи може економіка бути гуманною?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. Відомий український політичний діяч, філософ В. Винниченко писав: «В час гострої боротьби кількох соціальних течій, у період невиясненості ситуації раз у раз у всіх націй з'являються так звані національні герої, яких обставинами випихає на гребінь хвиль. Вони надзвичайно славолюбні й через те, що вони вище за всіх...». І сьогодні видається неймовірно актуальною така оцінка, чи не так? Ваша позиція з цього приводу. Аргументуйте.
2. Колись Арістотель в своїх міркуваннях про державу з двох зол – «влади людини» і «влади закону» перевагу віддав все ж таки владі закону. Ця ідея пізніше увійшла до фундаменту європейської демократії. У ХХ столітті У. Черчилль висловився про демократію так: «Демократія – це найгірший винахід людства, але нічого кращого воно поки що не придумало». якщо переваги демократії перед іншими державам ними устроями є очевидними, то її вади і недоліки потребують пояснення. Поясніть, як ви розумієте саме недосконалість демократії як такої?

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Види типології суспільства	Основні ступені і форми	Її характеристика
Формаційна	Первіснообщинна Рабовласницька Феодальна Капіталістична Соціалістична	
Цивілізаційна	Традиційна (аграрна)	

	Індустріальна (техногенна) Постіндустріальна (інформаційна)	
--	---	--

ЗАВДАННЯ 4. Тести для самоперевірки».

1. *Виділіть, що є основним чинником історичного саморозвитку суспільства?*
 - а) трудова діяльність
 - б) колективність
 - в) духовність
 - г) агресивність
2. *Виділіть, що не є сферою життєдіяльності соціуму?*
 - а) економічна сфера
 - б) біосфера
 - в) соціально-політична сфера
 - г) духовна сфера
3. *Яка з наведених концепцій розвитку людства не є натуралістичною?*
 - а) мальтузіанство
 - б) соціальний дарвінізм
 - в) фрейдизм
 - г) соціобіологія
 - д) позитивізм
4. *Хто є автором формаційної типології суспільства?*
 - а) М. Вебер
 - б) Г. Спенсер
 - в) Т. Мальтус
5. *Хто є автором концепції постіндустріального суспільства?*
 - а) З. Фрейд
 - б) Г. Сковорода
 - в) Д. Белл

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

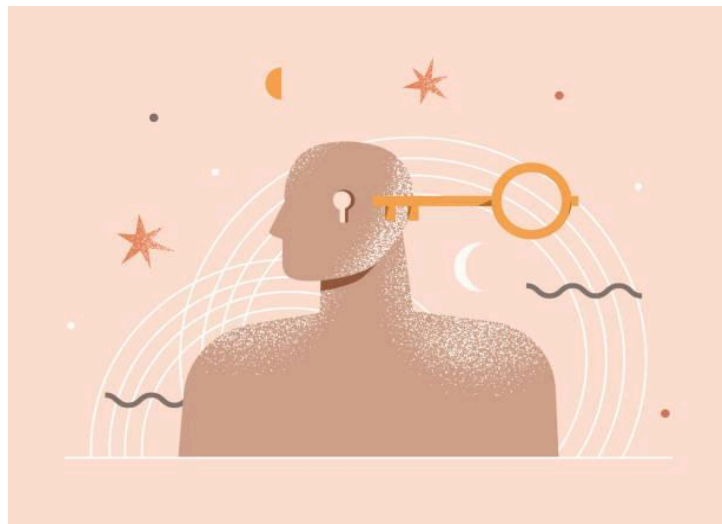
1. «Людина поза суспільством – або бог, або звір» (Арістотель).
2. «Суспільство не повинно нічого вимагати від того, хто нічого від нього не чекає» (Жорж Санд).
3. Чи може існувати суспільство без зла та насильства?
4. Чи бракує нашому суспільству людей з розвиненим почуттям власної гідності?

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Сім'я як соціальний феномен, історичні типи сім'ї.
2. Функції сім'ї в суспільстві.
3. Елітарна та егалітарна концепції відкритого суспільства в сучасній соціальній філософії.
4. Свобода як політичний феномен в філософії Х. Аренд.
5. Проблема відчуження в сучасній соціальній філософії.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. У чому специфіка предмету дослідження соціальної філософії?
2. Назвіть коло проблем, що вирішуються соціальною філософією.
3. Дайте визначення суспільства.
4. Які причини виникнення суспільства? Назвіть основні варіанти відповідей, що сформувалися в філософії та науці.
5. Розкрийте зміст основних напрямків і концепцій суспільного розвитку (натуралістичні концепції, ідеалістичні, технократичні теорії).
6. Розкрийте зміст поняття «соціальна структура суспільства».
7. Яку роль відіграють в суспільстві соціальні конфлікти, і які форми вони можуть набувати?
8. Які сучасні філософські концепції суспільства ви знаєте?
9. Яка роль суспільства в становленні людини?
10. Поясніть сутність проблеми відчуження людини в суспільстві.

ТЕМА 17. ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

Один з суспільних діячів свого часу писав: «Філософи лиш різним чином пояснювали світ, а справа полягає в тому, щоб його змінити». Сучасний представник комунікативної філософії О. Марквард переосмислює дану тезу в дусі нового тисячоліття: «Раніш філософи лише змінювали світ, тим часом як ідеться про те, щоб його пощадити». Як ви оцінюєте дані позиції? тема останнього ХХІ світового філософського конгресу звучала дуже актуально: «Філософія обличчям до світових проблем». Яка роль філософії та філософського співтовариства у III тисячолітті? Чи можуть філософи вплинути на хід людської історії сьогодення та майбутнього? Обґрунтуйте.

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. Розмірковуючи над місцем України у світовій спільноті український філософ Н. Хамітов пише: «І хто знає, може, завдяки саме українській толерантності та синтетичності західна Європа зуміє поєднатися зі Східною в нову життєву спілку, яка – всупереч вироку О. Шпенглера – у ХХІ столітті стане лідером постіндустріального світу?.. Чи поділяєте ви оптимізм автора? Що задля цього необхідно Україні подолати?
2. Італійський філософ Н. Макіавеллі пише: «Люди завжди хвалять – але не завжди з достатніми підставами – старий час, а нинішній ганять... В більшості випадків їх думка виявляється помилковою». А як думаєте ви? Чи ідеалізуєте ви минуле і яким видається вам сучасний стан історії людства.
3. Прочитайте відомі вислови щодо особливостей революцій в історії і прокоментуйте їх:
 - «Революція поїдає своїх дітей».
 - «Революцію починають помірковані, продовжують крайні, завершує реставрація».
 - «Ідею революцій виношують генії, здійснюють – романтики, а її результатами користуються негідники».

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Назва концепції	Представники	Суть, зміст концепції
Концепція призначення і сенсу історії	К. Яспер	
Концепція історичної генези цивілізації	А. Тойнбі	
Концепція «кінця історії»	Ф. Фукуяма	

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. *Хто автор твору «Дослідження історії»:*
 - а) Ф. Фукуяма
 - б) А. Тойнбі
 - в) М. Хайдеггер
 - г) Р. Арон
2. *Хто не є представником лінійної концепції розвитку суспільства?*
 - а) О. Конт
 - б) К. Яспер
 - в) Р. Арон
 - г) Дж. Віко
3. *Хто не є представником циклічної концепції розвитку суспільства?*
 - а) М. Данілевський
 - б) Дж. Віко
 - в) Тойнбі
 - г) Г. Гегель
4. *Хто є автором відомої праці «Присмерк Європи»:*
 - а) О. Шпенглер
 - б) О. Тоффлер
 - в) Д. Белл
 - г) Р. Арон
5. *Хто є автором «Етнокосмічної гіпотези» історико-культурного процесу людства?*
 - а) О. Шпенглер
 - б) А. Тойнбі
 - в) К. Ясперс

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

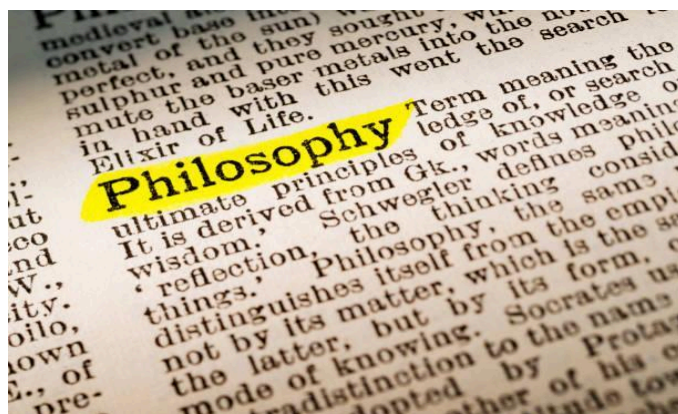
1. Парадокси історичного прогресу.
2. Чи занепадає Європа?
3. Чи є історія України моєю власною історією?
4. Звідки і куди йде людство?

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. культура та цивілізація, шлях подолання антикультури та бездуховності.
2. Проблема цілісності історичного процесу у філософії життя.
3. Філософська концепція історії.
4. Проблема сенсу історії в філософії екзистенціалізму (К. Яспер).
5. концепція історії М. Вебера в сучасній західній філософії історії.

ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Яке співвідношення соціально-історичного і природного в розвитку людства?
2. Які функції виконує філософія історії? Які її основні проблеми?
3. Які основні критерії розвитку людства?
4. У чому полягає сенс історії?
5. Розкрийте суперечливий характер історичного прогресу.
6. Які основні критерії класифікації цивілізації?
7. Чи є матеріальний прогрес невід'ємною умовою прогресу духовного?
8. Хто є представником лінійної концепції розвитку?
9. Які основні риси лінійних концепцій розвитку?
10. Хто обстоював ідеї циклічного розвитку історії людства?

ТЕМА 18. СУСПІЛЬНИЙ ПРОГРЕС І ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІСТИКИ.

ЗАВДАННЯ 1. «Поміркуємо над проблемою...»

1. Процес глобалізації світу містить в собі, по-перше, загрозу уніфікації культур («всі як один»), а по друге – загроза егоїстичного протиставлення часткою людства, так званого «золотого мільярду», своїх інтересів – інтересам інших п'яти мільярдів людей планети (за принципом «кожен за себе і проти всіх». Іспанський філософ Х. Ортега-і-Гассет бачив таке вирішення цієї альтернативи: «Не тільки не важливо, але й не потрібно, щоб окремі частини соціального цілого співпадали в своїх прагненнях та ідеях. Важливо і потрібно, щоб кожна група не забувала про решту і повною мірою розглядала їх життя». Поясніть цю проблему, проілюструйте, наведіть приклади і уніфікації культур, і вияву егоїзму окремих держав в сучасному світі. Яким ви бачите майбутнє України в контексті процесів глобалізації?
2. Яким буде майбутнє людства? Це питання, беззаперечно, хвилює більшість людей планети. Сучасний американський політолог О. Тоффлер вважає: «Загальнопоширене побоювання, що комп'ютери й телекомунікації позбавлять нас контактів віч-на-віч і зроблять людські стосунки більш сурогатними, є наївним. Однак фактично ця зміна може бути доброю обставиною...». Жак Еллюль взагалі не бачив виходу для людини, оскільки подальший розвиток техніки веде лише до її тотальної інтеграції», чим нівелюється сама людська сутність. М. Мемфорд цю повністю організовану й уніфіковану соціальну систему називає «мегамашиною», де суспільство функціонує на зразок машини, а люди – подібно до її частин. Чи можливе примирення таких позицій? Що з цього приводу думаєте ви?

ЗАВДАННЯ 2. «Прокоментуйте вислів...»

1. «Механізація нас американізує, прогрес атрофує нашу внутрішню духовність», - вважає Боллер. Чи погоджуєтесь ви з такою позицією? аргументуйте.
2. «Тепер проблемою став світ в цілому... Світ замкнувся. Земна куля стала єдиною. всі суттєві проблеми стали світовими, ситуація – ситуацією всього людства», - пише К. Ясперс. Що мав на увазі К. Ясперс? Які позитивні та негативні тенденції несе за собою універсалізація світу? Ваші міркування з цього приводу.
3. Німецько-американський філософ і соціолог Герберт Маркузе запитує: «Чи не слугує загроза атомної катастрофи, здатної знищити людство,

разом з тим і збереженню тих самих сил, котрі увінчують цю загрозу?
 Як би ви відповіли досліднику? Аргументуйте.

ЗАВДАННЯ 3. «Заповніть таблицю».

Перелік проблем	Основні ознаки і суть проблеми
Екологічні проблеми Сировинна проблема Проблема енергоресурсів Демографічна проблема Проблема глобальної безпеки та збереження миру Проблема глобального тероризму Проблема економічної відсталості країн «третього світу» Продовольча проблема Проблема охорони здоров'я Проблема освіти	

ЗАВДАННЯ 4. «Тести для самоперевірки».

1. Найважливіші та гострі проблеми всепланетарного масштабу називають:
 - а) державними
 - б) національними
 - в) глобальними
 - г) суспільними
2. Як називається нова галузь знання, яка досліджує глобальні проблеми людства?

- а) футурологія
 - б) глобалістика
 - в) кібернетика
 - г) інформатика
3. *Які з перелічених проблем не є глобальними?*
- а) демографічна
 - б) екологічна
 - в) професійна
 - г) збереження миру
4. *Хто вперше в історії людства здійснив класифікацію глобальних проблем?*
- а) представники «філософії життя»
 - б) представники психоаналізу
 - в) представники Римського клубу
 - г) представники екзистенціалізму.
5. *Глобалістика – це:*
- а) вчення про буття
 - б) вчення про взаємозв'язки, зміни та розвиток
 - в) вчення про майбутнє
 - г) вчення про становлення цивілізаційної єдності світу.

ЗАВДАННЯ 5. «Пишемо есе...»

1. «Коли ви вб'єте останнього звіра і отруїте останнє джерело, тоді ви зрозумієте що грошима харчуватися неможливо» (Індійське прислів'я).
2. «Чим глибше ми заглядаємо в минуле, тим далше в майбутнє нам вдається заглянути» (У. Черчилль).
3. «Майбутнє слід не пророкувати, а створювати» (А. Кларк).
4. «Людство більш за все потребує лавочки, щоб сісти і подумати» (А. Ейнштейн).

ЗАВДАННЯ 6. «Написання реферату».

1. Проблема майбутнього в духовній культурі людства.
2. Специфіка утопії як ненаукової форми прогнозування майбутнього.
3. Основні етапи еволюції соціально-утопічної традиції.
4. Роль та місце наукової фантастики в сучасній футурологічній свідомості.
5. Майбутнє людства як науково-дослідна проблема.

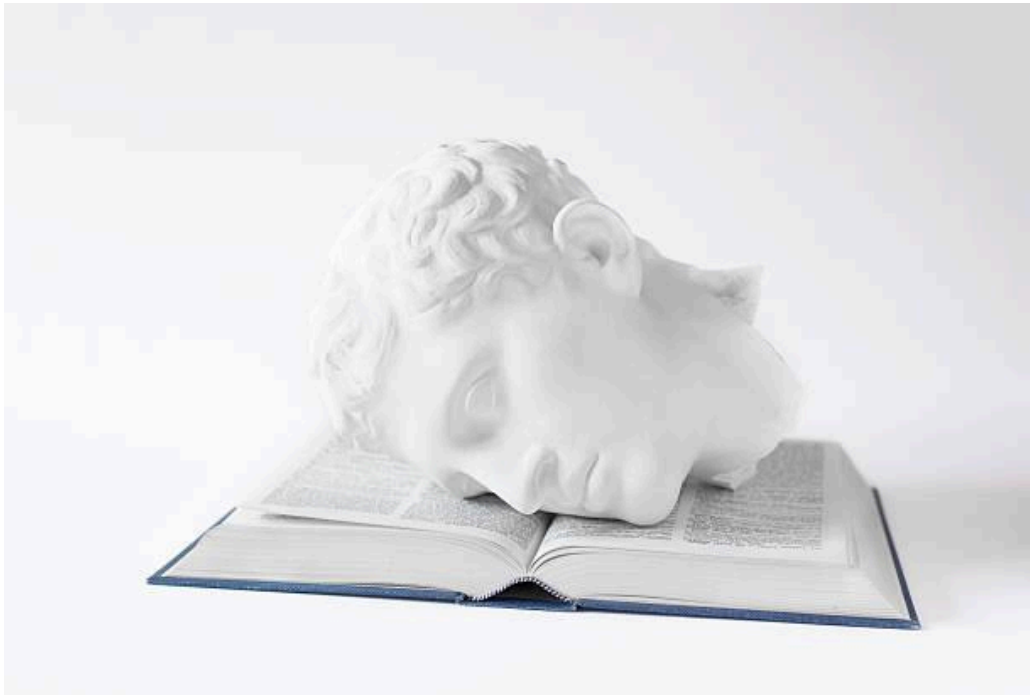
ЗАВДАННЯ 7. «Відповідаємо на питання».

1. Які проблеми називаються глобальними? Чим вони відрізняються від локальних і регіональних?
2. Які глобальні проблеми людства є найбільш гострими на даному етапі розвитку людства?
3. Які шляхи вирішення глобальних проблем?
4. Чи вартий матеріальний прогрес людства загострення глобальних проблем сучасності?
5. Які проблеми взаємозв'язку індивіда і суспільства стали сьогодні глобальними?
6. Які небезпечні для майбутнього людства тенденції і процеси породжує процес глобалізації?
7. Що виникає швидше – глобальні проблеми людства чи процес глобалізації?
8. Які небезпечні для майбутнього людства тенденції і процеси породжує процес глобалізації?
9. Що ви знаєте про антиглобалістський рух? Які його недоліки? Чи можна знайти альтернативу антиглобалізму?
10. Чи можливо зупинити процес глобалізації?

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ:

1. Філософія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів, Леонід Губернський, Харків: Фоліо, - 2017.
2. Кривуля О. М. Філософія: Навчальний посібник. – Х: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010.
3. Петрушенко В. Л. Філософія. Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти III – IV рівнів акредитації, Львів: Новий світ- 2000.
4. Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс з філософії. Навчальний посібник ,К: Центр навчальної літератури, Інкос, 2006.
5. Причепій Є. М. , Черній А. М., Чекаль Л. А.. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів – К: Академвидав, 2006
6. Філософія: Навчальний посібник Л. В. Губернський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.. за ред.. І. Ф. Надольного. К: Вікар, 2006.

ЗМІСТ:

1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ.....	2
2. ТЕМА 1. Філософія. Її зміст, особливості та роль у суспільстві.....	4
3. ТЕМА 2. Філософія стародавнього Сходу.....	8
4. ТЕМА 3. Антична філософія.....	11
5. ТЕМА 4. Середньовічна філософія.....	14
6. ТЕМА 5. Філософія епохи Відродження та реформації.....	17
7. ТЕМА 6. Європейська класична філософія Нового часу і епохи Просвітництва.....	20
8. ТЕМА 7. Німецька класична філософія.....	23
9. ТЕМА 8. Традиції та особливості розвитку філософської думки в Україні.....	26
10. ТЕМА 9. Сучасна світова філософія.....	29
11. ТЕМА 10. Онтологія і проблеми буття.....	32
12. ТЕМА 11. Свідомість, її суть і структура.....	35
13. ТЕМА 12. Пізнання.....	38
14. ТЕМА 13. Філософія та методологія науки.....	42
15. ТЕМА 14. Філософська антропологія.....	45
16. ТЕМА 15. Філософія культури.....	48
17. ТЕМА 16. Соціальна філософія.....	52
18. ТЕМА 17. Філософія історії.....	55
19. ТЕМА 18. Суспільний прогрес і філософські проблеми глобалістики..	58
20. ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	62

